

20. Троханяк О. С. Українсько-польські відносини (на прикладі Бережанщини) / О. С. Троханяк // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 61 (№ 6). – С. 48–50.

В данной статье исследуется и анализируется борьба Организации украинских националистов во второй половине 30-х годов. в Галиции и в частности на Бережанщине. На основе различных источников доказано, что деятельность ОУН была подпольной, во избежание арестов и заключений, которые постоянно проводила польская, а затем и советская власти, но были и открытые акты протеста против польского языка в школах, запрета украинской культуры, организаций и т.д.

Ключевые слова: Организация украинских националистов, борьба, подполье, протесты, выступления, обращения, полиция, аресты, заключения.

This article examines and analyzes the struggle of the Ukrainian nationalists in the second half of the 30-th century. Galicia and in particular Berezhany. Based on various sources proved that the OUN underground was, to avoid arrests and imprisonments that are constantly held Polish and Soviet power, but there were open acts of protest against the Polish language in schools, ban Ukrainian cultural organizations, etc.

Keywords: Organization of Ukrainian Nationalists, fight, underground, protests, speeches, proclamations, police, arrests, imprisonment.

УДК 94(477): 93/1991

ББК 63.3 (4 Укр)

Віталія Дем'ячук

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ І. ГЕЛЯ У ПЕРІОД РОЗВАЛУ КОМПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР (СІЧЕНЬ – СЕРПЕНЬ 1991 р.)

Проаналізована громадсько-політична діяльність відомого українського дисидента, політв'язня, публіциста Івана Геля напередодні відновлення української державності у 1991 р. Зазначено, що основну увагу у цей період дисидент приділив роботі у Львівській обласній раді першого демократичного скликання, Президія якої відіграла надзвичайно важливу роль в ослабленні комуністичних сил на Львівщині зокрема та регіоні – загалом. На посаді заступника голови радянського органу влади він утверджував національні ідеали, викривав комуністичні злочини, гостро критикував усіх тих, хто своїми діями безпосередньо або ж опосередковано перешкоджав наблизенню суверенітету Української держави. Зроблено висновок, що найбільшим досягненням Львівської обласної ради І. Гель вважав мобілізацію патріотичних, державницьких сил Галичини на розвал і демонтаж комуністичної системи.

Ключові слова: І. Гель, громадсько-політична діяльність, Львівська обласна рада, ухвала, КПУ.

Іван Гель – відомий український громадсько-політичний діяч, політв'язень, дисидент, публіцист, голова Комітету захисту УКЦ, депутат Львівської обласної ради. М. Маринович, проаналізувавши його життєвий шлях, відзначав: “Виростав Іван Гель... в силовому полі змагань за національну державу, а тому змалечку знав, що рідну землю українець має боронити. Чи так уже несподівано, що формування програми “боротьби за державність України”, розповсюдження самвидаву, організація протестних акцій в ув'язненні та на волі, співредагування “Українського вісника”, співучасть в організації Української Гельсінкської Спілки й Народного Руху України, а врешті й праця на посаді першого заступника голови Львівської обласної ради першого демократичного скликання – все це його особисті офіри, складені до жертovníка незалежної України?” [12].

Чимало українських сучасних політологів відзначають, що боротьба за відновлення суверенітету України між комуністичними силами і національно-демократичними вступила в останню фазу у січні 1991 р., що пов'язано із подіями в Литві. Актуальність представленої статті, яка присвячена аналізу політичної та громадської діяльності І. Геля у контексті суспільно-політичних процесів січня – серпня 1991 р., зумовлюється не тільки, і не стільки, відсутністю публікацій із окресленої проблеми, а, передусім, внеском дисидента у відновлення Української державності. На жаль, громадсько-

політична діяльність І. Геля розглядається істориками та політологами, здебільшого, у руслі значно ширших проблем. З цих причин, стаття базується на архівних документах Центрального державного архіву громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), Державного архіву Львівської області (далі – ДАЛО) (ф.Р-221 “Львівська обласна рада”), мемуарах тогочасних відомих політиків, матеріалах періодичної преси. Мета розвідки – всебічний аналіз громадсько-політичної діяльності Івана Геля в останні місяці існування СРСР (січень – серпень 1991 р.)

Власне наприкінці 1990 р. – на початку 1991 р. розгорнувся новий виток протистояння між націонал-демократами Львівщини та місцевим обкомом Компартії України (КПУ). Скликання т. зв. Галицької асамблеї, підготовка до місцевого та всесоюзного референдуму, події у Литві – далеко не вичерпний перелік питань, які викликали розбіжності в обох антагоністичних сторін. Політичний досвід І. Геля у цей доленосний період став особливо корисним для опозиційних сил.

Зазначимо, що більшість свого часу І. Гель проводив у стінах Львівської обласної ради першого демократичного скликання, обіймаючи посаду першого заступника голови цього радянського органу влади. Саме Облрада і, особливо, її Президія, до якої окрім І. Геля, входили В. Чорновіл, М. Горинь, С. Давимука та ін. стала у цей період основним генератором ідей, та загалом стратегічним фор-постом національно-демократичних сил, звідки, як слушно зауважував І. Гель, поширювалася “чума непокірності” на всю Україну [6, с. 13].

Все ж Компартія України на початку 1991 р. з останніх сил намагалася стримати національно-демократичні сили як в Україні так і загалом в СРСР, свідчення чому – уведення радянських військ до Литви. Ця подія викликала особливе занепокоєння в І. Геля та його однодумців, стала предметом прискіпливого аналізу депутатів Львівської обласної ради. Зважаючи на можливе введення військ на територію західноукраїнських областей, Облрада прийняла ухвалу, в якій (а) просила Верховну Раду УРСР терміново розглянути питання про незаконність введення в містах України військового режиму і (б) звернулася до командування Прикарпатського військового округу з клопотанням подати органам внутрішніх справ та народним (робітничим) дружинам необхідну матеріальну та технічну допомогу та ін. [15, с. 1].

Важливий тогочасний напрям діяльності І. Геля, який відійшов від організації проведення Галицької асамблеї, – робота над поверненням на Батьківщину кардинала М.-І. Любачівського. Напередодні приїзду кардинала митрополит В. Стернюк нагородив медалями за заслуги у відродженні УГКЦ відомих громадсько-політичних діячів Львова, зокрема І. Геля, В. Шпіцера, Б. Котика, Я. Кендзьора, Е. Миська, І. Юхновського та ін. (загалом вручено 50 пам’ятних медалей) [13, с. 3].

І. Гель, як колишній голова Комітету захисту УКЦ, очолив оргкомітет, який опікувався поверненням М.-І. Любачівського до УРСР. 30 березня 1991 р. він прибув на Батьківщину, де в аеропорту його зустрічали вищі церковні ієрархи УГКЦ на чолі з митрополитом В. Стернюком, керівництво Львівської обласної та міської рад (І. Гель, В. Шпіцер, В. Чорновіл), місцеві та народні депутати УРСР. Виступаючи перед присутніми, кардинал подякував тим, хто сприяв його поверненню на Україну. Він зауважив, що “чимало цих людей є сьогодні тут між нами” [4, с. 1].

Після виконання гімну “Ще не вмерла Україна”, делегація вирушила до Собору Святого Юра. На подвір’ї храму перед львів’янами виголосив вітальне слово В. Чорновіл. У неділю 31 березня 1991 р. кардинал відслужив святкову літургію у Соборі. Не обійшлося також без слів подяки відомих громадсько-політичних діячів. Особливо емоційним був виступ экс-голови Комітету захисту УКЦ І. Геля, який зауважив, що саме УГКЦ “врятувала Галичину від національної смерті, витворила з неї справжнє ядро українського національного духу” [17, арк. 9–10].

Велика заслуга І. Геля на обійманій посаді – боротьба за українізацію національно-культурної сфери. Зокрема на брифінгу Львівської обласної ради 6 червня 1991 р. І. Гель розкритикував дії львівського Обкому Компартії України, який блокував передачу Музею Леніна Національному музею, для розміщення експозиції ікон XIV–XVIII ст. “Обком вперто не хоче вступатися із цього приміщення, ігноруючи рішення влади, – обурювався заступник голови Львівської обласної ради. – Виявляється, обком не має жодного документа на право володіння будинком. У 1949 р. облвиконком передав його обкому, як кажуть, за спасибі... Ніякої орендної плати за цей будинок не сплачувалося” [1, с. 1].

Не менш активно І. Гель проводив розслідування злочинів радянської влади проти українців. Він став ініціатором ухвали “Про заходи допомоги жертвам репресій” від 18 червня 1990 р. [7, арк. 145], згідно з якою упродовж 1990 р. було реабілітовано 492 осіб (за два місяці 1991 р. – 405) [5, с. 1]. Заступник голови Львівської обласної ради неодноразово брав участь у засіданні комісії, яка розслідувала факти масового знищення енкаведистами мирного населення на Дрогобиччині. “Нашій делегації, – зазначив І. Гель, – вдалося відстояти позицію, що ці вбивства є злочином проти людства і не мають строку давності. Не було допущено спроб окремих прокурорських чиновників згладити гостроту фактів геноциду. Урядова комісія погодилася дати цьому юридичну і політичну оцінку” [14, с. 1].

19 червня 1991 р. газета “За вільну Україну” опублікувала статтю “Уроки Сталіна”, в якій йшлося про долю 3600 замордованих енкаведистами у Львівській області. У відповідь відділ зв'язків УКДБ у Львівській області у газеті “Вільна Україна” від 2 липня 1991 р. намагався обґрунтувати іншу кількість загиблих – 400 осіб [9, арк. 81]. І. Гель підготував лист начальникові управління УКДБ у Львівській області С. Малику та прокуророві Львівської області Л. Ізосімову, в якому зауважив, що цифра 400 з'явилася на підставі опитування, яке здійснювали представники органи КДБ, страх перед якими не зник і сьогодні [14, с. 1].

За словами дисидента, “ще в 1970–1971 роках, працюючи в Добромилі та Княжполі як висланець зі Львова після повернення з концтабору, я проводив власне розслідування солоновацької бійні (тоді живих очевидців було значно більше, ніж сьогодні, і люди ставилися до мене з довірою і без страху) шляхом розпитувань, розмов про події тих страшних дій. І переважна більшість опитаних однозначно називала цифру 3600. Хоча були й такі, які боялися назвати відому їм кількість убитих або говорили: то були тисячі й тисячі” [14, с. 1].

Розкритикувавши статтю, що побачила світ у газеті “Вільна Україна”, І. Гель констатував: “Вшановуючи пам'ять в Солонватці, Дрогобичі, Золочеві, Комарні, – нема, повторюю, числа тим селам і містам, – ми виявляємо всього лиш нашу національну скорботу і біль за невинно уб'єнних. Для нас – це священна пам'ять. Та взиваємо нею не до відплати – до катарсису, до суду совісті. А совісті у більшовицьких імперських структур як не було, так і нема – саме вони в центральній, республіканській пресі і по телебаченню створюють із Галичини образ ворога, сіють ненависть, спотворюють факти” [14, с. 1].

УКДБ у Львівській області не залишив без відповіді лист-звернення І. Геля та на сторінках преси опублікував спростування. Зазначено, що УКДБ у Львівській області поділяє прагнення дисидента дошукатися істини у питанні про кількість розстріляних військами НКВС. “Хочемо нагадати, – йдеться у повідомленні, – що саме з ініціативи старосамбірського райвідділу УКДБ було розпочато у 1990 році офіційне розслідування відомих населенню фактів масових розстрілів громадян співробітниками НКВС та німецькими окупантами” [16, с. 3].

Навівши власні аргументи, УКДБ у Львівській області доводив, що кількість загиблих не могла перевищувати 600 осіб – цифри “котра ближча до 400 ніж до 3600”

[16, с. 3]. Із приводу завершальної частини листа І. Геля УКДБ зауважив, що “ніяким чином не приховує і не применшує “злочини озвірілих катів”, а допомагає конкретизувати масштаби та обсяг злочинної діяльності НКВС, своє ставлення до якої неодноразово офіційно висловлювало...” [16, с. 3].

Забігаючи наперед зазначимо, що восени 1991 р. І. Гель звернувся до Голови Верховної Ради України Л. Кравчука, прем'єр-міністра України В. Фокіна, міністра фінансів України Г. П'ятаченка з проханням виділити для відшкодувань і компенсацій реабілітованим жертвам репресій в Україні на листопад-грудень 1991 р. – 180 млн. крб.; 1992 р. – 800 млн. крб.; 1993 р. – 600 млн. крб.; 1994 р. – 500 млн. крб.; 1995 р. – 500 млн. крб. [8, арк. 159]. У пояснювальній записці вказано, що після ухвалення Закону УРСР “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” тільки у Львівській й області до УВС було передано 6 тис. заяв, а наступного – 1992 р. – очікується ще 150 – 200 тис. заяв [8, арк. 160].

У цей період СРСР, як держава, неухильно рухалася до свого розвалу. Кожен політичний крок національно-демократичних сил мав бути зваженим, логічним та таким, що наближав би цю подію. На жаль, серед опозиціонерів було чимало недалекоглядних політиків, а той й провокаторів. Серед останніх, на думку І. Геля, – лідер Української націоналістичної спілки О. Вітович.

Дисидент гостро розкритикував методи діяльності націоналіста, назвавши його провокатором, що відбулося на одній із сесій Обласної ради. “З початком червня в російській центральній пресі, по телебаченню нагнітається істерія антиукраїнської пропаганди, – зауважив він. – Намагання створити образ ворога з нашої Галичини і галичан, приписати їм кровожадність, спроби силовими методами здобути державність України – аж ніяк не відповідає нашим намірам і цілям. Правда, ми хочемо державності України, її розбудови, але воліємо будувати її на основі християнських цінностей, парламентським шляхом. І навіть якщо хтось хотів би шляхом збройної боротьби зараз щось здобути, то це або крайній дурень, або провокатор...” [3, с. 1].

І. Гель не тільки вважав О. Вітовича “провокатором”, але й нищівно розкритикував методи його діяльності. “Методи, до яких закликає Вітович, треба розцінювати як провокативні або забавки недолугого хлопчика, що зібрав навколо себе таких же дітей, котрі хочуть бавитися у політику, – продовжував І. Гель. – Власне і той націоналізм Олега Вітовича є, з одного боку, цирковим, клоунадою і водночас расистським... Вітович у Львові, Вільховий у Дрогобичі добре прислужились імперській пропагандистській машині. Власне таких як вони й демонструють по телебаченню для залякування обивателя і компрометації місцевої демократичної влади” [3, с. 1].

Окрім О. Вітовича, заступник голови Львівської обласної ради розкритикував її депутатів за відсутність державницької позиції. “Сесія обласної Ради у питанні про Вітовича виявилася не на висоті, – зазначав І. Гель. – Їй не вистарчило мужності сказати своє слово на захист законності і демократичної влади. Після зачитання листів, в авторстві яких зізнався Вітович, про спільні дії УНС і КДБ, про змикання і насильство цих двох кланів над народом, після того, як Вітович заявив, що він диверсант у Раді і що Облрада – це окупаційна влада, сесія не змогла протиставити себе Вітовичу, не дала справедливої оцінки його діям” [3, с. 1].

Проте всі “внутрішні питання”, які розглядала Львівська обласна рада, та ті проблеми, які було порушено на львівських мітингах, втратили актуальність 19 серпня 1991 р. – у СРСР розпочався державний переворот. Владу намагалися захопити члени Державного комітету надзвичайного стану (ДКНС). “Власне ГКЧП спричинив розпад Советського Союзу й те, що Єльцин став президентом Російської Федерації, а 12 грудня 1991 року підписали знаменитий договір у Біловезькій Пущі в Білорусі про ліквідацію СРСР”, – зазначав згодом І. Гель [2, с. 3].

Проте на початку перевороту ініціативою володів саме ДКНС. І. Гель вважав, що у цей день більшість не вірила, що ГКЧП програє [2, с. 3]. Події в Москві застали зненацька членів Львівської обласної ради, яка 19 серпня 1991 р. була “обезглавлена”, – В. Чорновіл перебував у відрядженні в Запоріжжі, а М. Горинь – у відпустці. Прийшовши того дня на роботу, дисидент зустрів актив ради в кабінеті С. Давимуки, де зібрано бл. 20 осіб. На запитання: “Що робити?”, він відповів: “Панове, ми вже так далеко зайшли, так багато наобіцяли людям, так багато сподіваємося отримати, що в будь-якому разі нас усіх посадять, а мене і ще декількох осіб, можливо, навіть розстріляють. Тож відступати нікуди, потрібно працювати й заявити про свою позицію” [2, с. 3].

Після цих слів було складено Звернення Львівської обласної ради. “Потім я зачитав його на Львівському телебаченні. Щоправда, нам намагалися завадити зробити це, – згадував І. Гель. – На Львівському телебаченні працював такий собі Борис Шайдецький – людина партійна, член обласного бюро й, очевидно, агент КГБ. Він не хотів пропускати нас. Уявляєте, на телебачення не пропускали першого заступника голови обласної ради. Пустили тільки тоді, коли надійшла відповідна команда з Києва” [2, с. 3].

20 серпня 1991 р. Комітет громадянської згоди скликав мітинг біля Львівського державного університету імені Івана Франка. “Стривожені, серйозні обличчя, сувора стриманість щодо зовнішніх аксесуарів, бо і прапорів, і лозунгів набагато менше, ніж завжди – так мітинг перестав бути звичною розвагою, люди прийшли, щоб довідатися як діяти, відчути рамена співгромадян”, – писала “Молода Галичина” [11, с. 2]. Після виступу С. Давимуки (зачитав заяву Львівської обласної ради), М. Гориня (зачитав звернення до Верховної Ради України), А. Пашко (закликала до збереження спокою та витримки), до присутніх на мітингу звернувся І. Гель, який “під оплески” оприлюднив текст телеграми на підтримку Б. Єльцина [11, с. 2].

Із першого дня державного перевороту у Львівській обласній раді було встановлено оперативне чергування. “Першого дня та ночі на посту чергував Степан Давимука, а вже наступного дня, коли розгорнувся наступ танків на Москву та Ленінград, чергував я”, – зауважив дисидент. Тоді ж І. Гель зателефонував до канцелярії Б. Єльцина і поспілкувався із Г. Бурбулісом. Він, відповідаючи на запитання заступника голови Львівської обласної ради: “Що нам робити?”, констатував: “Пане Гель, якщо ГКЧП переможе у Москві, воно переможе і у Львові. Тому, якщо у Вас немає наступу, не провокуйте ситуацію. Зараз потрібно робити все, щоб перемога була в Москві” [2, с. 3].

Після повернення В. Чорновола із Запоріжжя, ввечері 21 серпня 1991 р. він провів прес-конференцію, на якій високо оцінив дії Львівської обласної ради та її керівництва. “Відразу наголошу, що дуже задоволений своїми заступниками – С. Давимукою, І. Гелем, М. Горинем, котрі поводити себе в критичній ситуації чітко і врозуміло, – констатував В. Чорновіл. – Документи, які були підготовлені в облраді, були чіткі і виважені, хоча йшлося про те, що від кожного слова, від кожного вчинку залежала доля людей. Проявлено певну мужність, оскільки Львівська обласна Рада..., як справжній орган державної влади, дала чітку оцінку тому, що відбулося. Причому незалежно і паралельно з оцінкою Президента Російської Федерації” [9, арк. 102].

“Їхній [ДКНС – авт.] “заколот” виглядав дуже млявим і нерішучим, настільки, що ми навіть почали підозрювали, що це була просто якась гра”, – згодом згадував І. Гель [2, с. 3]. Нова суспільно-політична ситуація в СРСР дозволила не тільки “придушити бунт”, але й проголосити 24 серпня 1991 р. відновлення незалежності України. 5 вересня 1991 р. І. Гель підписав Звернення представників української інтелігенції до народу України. У документі закликано Верховну Раду України “твердо й неухильно втілювати в життя Акт незалежності України, протидіяти всіляким спробам політичного й економічного тиску” [10, с. 2]. Інтелігенція висловила повагу до російської демократії і висловила сподівання, що “російський народ поставиться з розуміння... до вікових устремлень українців” [10, с. 2]. Наголошено, що українці “не відступляться від

боротьби за повне завершення процесу створення незалежної Української держави” [10, с. 2].

Отже, після завершення виборів до Верховної Ради УРСР та місцевих органів влади, І. Геля було обрано депутатом Львівської обласної ради першого демократичного скликання. На посаді заступника голови цього радянського органу влади він утверджував національні ідеали, викривав комуністичні злочини, гостро критикував усіх тих, хто своїми діями перешкодив наближенню суверенітету Української держави. Дисидент справедливо зазначав, що сьогодні “немає сенсу називати й аналізувати сотні рішень, прийнятих упродовж чотирьох років діяльності Обласної ради, чи хоча б десятки тих, що лягли в основу всеукраїнських законів та постанов, уже прийнятих Верховною Радою України” [6, с. 13]. Найвищим досягненням Львівської обласної ради першого демократичного скликання І. Гель вважав мобілізацію сил Львівщини та Галичини загалом на розвал і демонтаж комуністичної системи не тільки у західних областях УРСР, але й в Україні, наслідком чого стало відновлення української державності.

1. Брифінг в обласній Раді // За вільну Україну. – 1990. – 8 червня. – С. 1.
2. Вихопень Н. “Ми очікували, що будь якої хвилини у Львів запустять військову техніку” / Н. Вихопень // Львівська газета. – 2007. – 9 червня. – С. 3.
3. Вітович погрожує? // За вільну Україну. – 1991. – 23 липня. – С. 1.
4. Вовк Б. Народ Галичини вітає Главу Української Греко-Католицької Церкви Блаженнішого Мирослава-Івана Кардинала Любачівського / Б. Вовк // За вільну Україну. – 1991. – 2 квітня. – С. 1.
5. Вовк Б. Перспектива в конструктивізмі / Б. Вовк, Я. Якимович // За вільну Україну. – 1991. – 29 березня. – С. 1.
6. Гель І. Які підсумки можемо підвести через 20 років? / І. Гель // Перша Львівська демократична. 1990–1994. – Львів : Сполом, 2012. – С. 13–15.
7. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. Р-221, оп. 1, спр. 1188.
8. ДАЛО, ф. Р-221, оп. 1, спр. 1216.
9. ДАЛО, ф. Р-221, оп. 1, спр. 1229.
10. Звернення представників української інтелігенції до народу України // Молода Галичина. – 1991. – 5 вересня. – С. 2.
11. Львів, 20 серпня, Майдан біля університету // Молода Галичина. – 1991. – 22 серпня. – С. 2.
12. Маринович М. Слово про бл. п. Івана Геля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zaxid.net/news>.
13. Медалі вручив митрополит // За вільну Україну. – 1991. – 30 березня. – С. 3.
14. Паранчак М. Брифінг в обласній Раді / М. Паранчак // За вільну Україну. – 1991. – 20 червня. – С. 1.
15. Про збереження політичної стабільності в області і ставлення до референдуму щодо Союзного договору. Ухвала Львівської обласної Ради народних депутатів // За вільну Україну. – 1991. – 5 лютого. – С. 1.
16. Управління КДБ повідомляє // Молода Галичина. – 1990. – 15 серпня. – С. 3.
17. Центральний державний архів громадських об’єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 32, спр. 2922, арк. 9–10.

Проанализирована общественно-политическая деятельность известного украинского диссидента, политзаключенного, публициста Ивана Геля накануне восстановления украинской государственности в 1991 г. Отмечено, что основное внимание в этот период диссидент уделял работе во Львовском областном совете, Президиум которого сыграл чрезвычайно важную роль в ослаблении коммунистических сил на Львовщине и в регионе. В должности заместителя председателя этого советского органа власти он утверждал национальные идеалы, разоблачал коммунистические преступления, остро критиковал всех тех, кто своими действиями непосредственно или косвенно препятствовал приближению суверенитета Украинского государства. Сделан вывод, что самым большим достижением Львовского областного совета И. Гель считал мобилизацию патриотических, государственных сил Галичины на развал и демонтаж коммунистической системы.

Ключевые слова: *И. Гель, общественно-политическая деятельность, Львовский областной совет, решение, КПУ.*

The public-political activity of the well-known Ukrainian dissident, political prisoner and public figure Ivan Gele on the eve of the restoration of Ukrainian statehood in 1991 the analyzed. The dissident paid attention during this period to the work of the Lviv Regional Council of the First Democracy, whose Presidium played an

extremely important role in the weakening of the communist forces in Lviv region, in particular, in the region. As deputy chairman of the Soviet government, he affirmed national ideals, exposed communist crimes, sharply criticized all those who by their actions directly or indirectly hindered the approximation of the sovereignty of the Ukrainian state. It was concluded that I. Gel, the biggest achievement of the Lviv regional council, considered mobilization of the patriotic, state power forces of Galicia to collapse and dismantle the communist system.

Keywords: I. Gel, public-political activity, Lviv regional council, decree, CPU.

УДК 94 (323)

ББК 63.3 (4 Укр) 66

Сергій Адамович

ВСЕУКРАЇНСЬКІ З'ЇЗДИ ДЕПУТАТІВ ВСІХ РІВНІВ У 1991, 2004, 2008, 2014 рр. ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ВЛАДИ ПРОРОСІЙСЬКИХ ПАНІВНИХ ВЕРСТВ

У статті проаналізовано проведення маріонеткових з'їздів депутатів усіх рівнів Півдня і Сходу України в 1991, 2004, 2008, 2014 рр. Автор обґрунтовує, що з'їзди депутатів організовувалися місцевими проросійськими владними групами та російськими імперськими структурами і спецслужбами задля збереження домінуючого впливу Російської Федерації на внутрішню та зовнішню політику незалежної України.

Ключові слова: з'їзд депутатів, сепаратизм, проросійські панівні верстви, російській імперіалізм, автономія, органи місцевого самоврядування, федералізація.

У кінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ століття в Україні розпочалися процеси національно-державного відродження. Утворення та становлення Української незалежності отримало висвітлення в дослідженнях О.Бойка, О.Гараня, Я.Грицака, Г.Касьянова, С.Кульчицького, В.Литвина, В.Марчука. Однак на сучасному етапі наукових досліджень недостатньо проаналізовано і вивчено спротив проросійських еліт формуванню Української державності.

Автор статті ставить перед собою завдання проаналізувати спроби використання колабораціоністськими панівними верствами України з'їздів депутатів всіх рівнів Півдня і Сходу України у 1991, 2004, 2008, 2014 рр. для шантажу і тиску на проукраїнські демократичні сили, а також роль і місце російських імперських структур у цих процесах.

Відзначимо, що національно-державне відродження в Україні кінця 80-поч. 90-х рр. ХХ ст. не влаштовувало проросійські еліти східних і південних областей України, що виявилось в посиленні сепаратизму, ініціюванню планів створення автономної Донецько-Криворізької республіки, суверенізації Криму та Новоросії. Для збереження ситуації під контролем партноменклатура поширювала в суспільстві чутки, що розпад СРСР призведе до дезінтеграційних процесів у рамках України, а до того ж значною мірою сама ініціювала сепаратистські рухи (політичне русинство, новоросійство і т.д.). Важко оцінити роль у цих процесах на завершальному етапі розпаду СРСР центрального керівництва імперії і КДБ, але є докази того, що дезінтеграційні процеси в Україні були санкціоновані вищим керівництвом КПРС та КДБ [4, с.650].

У результаті невдалого державного перевороту 24 серпня 1991 р. Верховна Рада Української РСР приймає постанову “Про проголошення незалежності України”. Відповідно до неї 24 серпня 1991 р. Україна проголошувалася “незалежною демократичною державою”, а 1 грудня мав бути проведений референдум на підтвердження Акту проголошення незалежності [2].

Із наближенням всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. консервативні компартійні структури та проросійські імперські організації задля збереження своїх впливів розгорнули агітацію за федералізацію держави та окремий автономний статус для областей Півдня і Сходу країни.